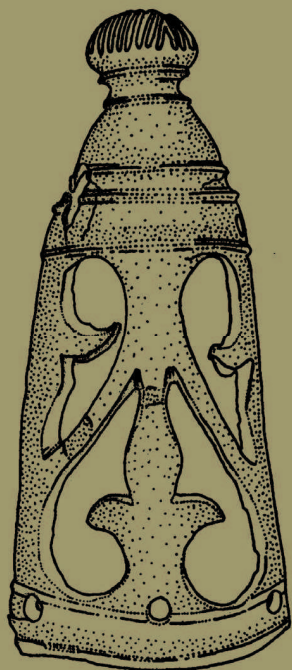

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 26
ROČNÍK CX – 2016

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 26
ROČNÍK CX – 2016

Bratislava 2016

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI
ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CX – 2016
ARCHEOLÓGIA
26

Redakčná rada/Editorial Board

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda), doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., Mgr. Radoslav Čambal,
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc.,
Prof. PhDr. Stanislav Stuchlík, CSc., PhDr. Vladimír Turčan

Zostavovateľ/Edited by
PhDr. Vladimír Turčan

Preklad do nemeckého a anglického jazyka/translation into English and German languages: REELS, s. r. o., Stephanie
Staffen a autori

Publikácia je recenzovaná/publication is reviewed

Grafická úprava/Graphic design
Matúš lányi

Tlač/Print:

Vydalo/Published by: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2016

Náklad/Numbers of the copies: 350 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum/Slovak National Museum-Archaeological Museum 2016

ISBN 978-80-8060-390-8
ISSN 1336-6637

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA CX– 2016 ARCHEOLÓGIA 26

PhDr. Etela Studeníková, CSc., dlhoročná vedecká pracovníčka
SNM-Archeologického múzea a vysokoškolská pedagogička, zakladateľka ročenky Archeológia, sa v tomto roku dožíva okrúhleho životného jubilea. Kolegovia a priatelia želajú jubilantke do ďalších rokov veľa zdravia, spokojnosti a úspechov.

PhDr. Etela Studeníková, CSc., langjährige wissenschaftliche Mitarbeiterin
des SNM-Archäologischen Museums und Hochschulpädagogin, die Gründerin des Jahrbuchs Archeológia, erreicht in diesem Jahr ein rundes Lebensjubiläum. Kollegen und Freunde wünschen der Jubilarin für die nächsten Jahre viel Gesundheit, Zufriedenheit und Erfolg.

OBSAH – CONTENTS – INHALT

- 7 KATARÍNA GAJARSKÁ: Neolitický dom na sídlisku kultúry s lineárnou keramikou v Blatnom
17 The Neolithic house on settlement of the Linear Pottery Culture in Blatné
- 19 ZOJA BENKOVSKY-PIVOVAROVÁ: K terminológii počiatku strednej doby bronzovej na južnom Slovensku vo svetle nálezov z hrobu 3/62 maďarovskej kultúry z Nových Zámok
25 Zur Terminologie der beginnenden mittleren Bronzezeit in der Südslowakei im Lichte der Funde aus dem Grab 3/62 von Nové Zámky
- 27 PAVOL JELÍNEK: Objekty s dvojicami ľudských skeletov na sídliskách staršej a strednej doby bronzovej na Slovensku
35 Objekte mit menschlichen Skelettpaaren in Siedlungen der älteren und mittleren Bronzezeit in der Slowakei
- 37 GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA: Bronzový depot zo Šarišských Lužianok z roku 1876
46 Der Bronzehort aus Šarišské Lužianky aus Jahr 1876
- 49 MILAN HORŇÁK: Sídliskový areál lužickej kultúry a zo stredoveku v Púchove-Horných Kočkovciach
57 Settlement site of Lusatian Culture and from the Middle Ages in Púchov-Horné Kočkovce
- 59 LUCIA BENEDIKOVÁ: Nálezy z Vršatského Podhradia v kontexte osídlenia stredného Považia v neskorkej dobe bronzovej a v dobe halštatskej
70 Die Funde aus Vršatské Podhradie im Kontext der Besiedlung des mittleren Waagtals in der Spätbronze- und Hallstattzeit
- 73 PETR KOS: Pohřebiště ze Slavkova a jeho přínos k poznání vývoje halštatské kultury ve středním Politaví (K možnosti zpřesnění datace hrobů ždanické skupiny horákovské kultury)
101 Das Gräberfeld aus Slavkov und sein Beitrag zur Kenntniss der Entwicklung der Hallstatt-kultur im mittleren Flussgebiet von Litava (zur Möglichkeit der Präzisierung der Datierung von Gräbern der Ždanice-Gruppe der Horákov-Kultur)
- 103 KATARÍNA HARMADYOVÁ: Dvojslučková oblúkovitá spona z Bratislavy-Devína
107 Bogenförmige Zweischleifenfibel aus Bratislava-Devín
- 109 RADOSLAV ČAMBAL: Včasnotaténske spony z Horných Orešian – Slepého vrchu v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave
116 Frühlatènezeitliche Fibeln aus Horné Orešany – Slepý vrch in den Sammlungen des SNM-Archäologischen Museums in Bratislava
- 119 IGOR BAZOVSKÝ: Súčasti astragálových opaskov z juhozápadného Slovenska
123 Bestandteile der Astragalgürtel aus der Südwestslowakei
- 125 RADOSLAV ČAMBAL: Spätlatènezeitliche Jochendbeschläge aus dem Gebiet von Bratislava
131 Neskorolaténske nákončia jariem konského záprahu z priestoru Bratislavy
- 133 VLADIMÍR KRUPA – MIROSLAVA DAŇOVÁ – JÁN ŠTUBŇA – EUDMILA ILLÁŠOVÁ – JÁN TIRPÁK: Prsteň z bohatého hrobu I z Krakovian-Stráží (štyľová a gemologická analýza)
140 Ring from the abundant grave I in Krakovany-Stráže
- 143 DARINA BIALEKOVÁ: Predmety a polovýrobky z kosti a parohu z pobedimského hradiska
150 Gegenstände und Halbfabrikate aus Bein und Geweih vom Burgwall Pobedim

- 151 SAMUEL ŠPANIHEL: Nálezy keramiky z pevnosti v Čiernom – Valoch
 161 Keramikfunde aus der Festung in Čierne – Valy
- 163 MÁRIO BIELICH: Stredoveké osídlenie v Rumanovej
 171 Mittelalterliche Besiedlung in Rumanová
- 173 LUCIA PILKOVÁ – PETRA ŠIMONČIČOVÁ KOÓŠOVÁ: Militária, ostrohy a kónský postroj
 z Čeboviec – Zeleného hradu (okr. Veľký Krtíš)
 181 Militaria, Sporen und Pferdegeschirr vom Čebovce – Zelený hrad (bez. Veľký Krtíš)
- 183 PETER NAGY – EVA ĎURKOVIČOVÁ: Výsledky archeologického výskumu Kalvínskeho kostola
 v Šamoríne
 192 Ergebnisse archäologischer Grabung der Calvinischen Kirche in Šamorín
- KOLOKVIUM
- 193 Štrnásty ročník kolokvií k otázkam rímsko-germánskej archeológie
 194 Vierzehnte Jahrgang der Kolloquien zu den Fragen der römische-germanischer Archäologie
- 195 JAROSLAVA RUTTKAYOVÁ: Miniaturne nádoby z pohrebiska vo Veľkom Cetíne
 200 Miniaturgefäße vom Gräberfeld in Veľký Cetín
- 201 JAROSLAVA SCHMIDTOVÁ: Miniaturna nádobka z doby rímskej z Bratislavy-Čunova
 206 Miniature container from the Roman period from Bratislava-Čunovo
- 207 TOMÁŠ ZEMAN: Miniaturní keramické nádoby z doby římské z jihovýchodní Moravy
 211 Miniaturgefäße aus der römischen Kaiserzeit von südöstlichen Mähren
- 213 ĽLEV ZACHAR – VLADIMÍR TURČAN: Miniaturna keramika zo sídliskových objektov v Šaštíne-Stráži
 a v Trnave
 219 Miniaturkeramik aus Siedlungsobjekten aus Šaštín-Stráže und aus Trnava
- 221 RADKA KNÁPEK – ONDREJ ŠEDO: Misky s omfalem v životě barbarských společností doby římské
 277 Bowls with an omphalos in the life of Barbarian tribes in the Roman period
- RECENZIE
- 281 Vladimír Krupa – Marián Klčo: Bohaté hroby z doby rímskej z Krakovian-Stráži (*Vladimír Turčan*)
- 283 Skratky časopisov a periodík – Abkürzungen von Zeitschriften und Periodika

VČASNOLATÉNSKE SPONY Z HORNÝCH OREŠIAN – SLEPÉHO VRCHU V ZBIERKACH SNM-ARCHEOLOGICKÉHO MÚZEA V BRATISLAVE

(Venované PhDr. Etele Studeníkovej, CSc. k životnému jubileu)

RADOSLAV ČAMBAL¹

Keywords: Southwest Slovakia, Small Carpathians Mountains, Early LaTène period, brooches, shoes, analysis of finds

Abstract: *Early La Tène pins from Horné Orešany - Slepý vrch in the collections of the SNM – Museum of Archaeology in Bratislava.* The early La Tène fortified hill fort on Slepý vrch in Horné Orešany is one of the most significant early La Tène centres in the central Danube area. Finds typical of this area, in the form of mask-shaped and zoomorphic pins, as well as many weapons and craft tools, come from here. Unique finds include parts of a fastening system for early La Tène shoes, identical to finds from the prince's tomb 2 in burial mound I in Glauberg. The site is dated to the developed phase of early La Tène period LTA2.

Počas štúdia archeológie na Filozofickej Fakulte Univerzity Komenského v Bratislave som na skúške z doby železnej dostal od PhDr. E. Studeníkovej, CSc. otázku: povedzte mi niečo o „horizonte Stupava/Glauberg“. Úprimne povedané, mojou odpoveďou nebola nadšená a dostal som príslub s takmer výstražne vztýčeným ukazovák, že sa ma inkriminovanú otázku spýta aj na štátniciach, keďže „jej diplomant to predsa musí vedieť!“ Tak sa aj stalo. Preto dúfam, že v publikovaním včasnotaténskeho pohrebiska v Stupave (Čambal 2012) ako aj predmetov zo Slepého vrchu v Horných Orešanoch, uverejnených v tomto článku a ich porovnaním s obsahom „kniežacích hrobov“ v Glaubergu, bude moja odpoveď na otázku PhDr. Studeníkovej, CSc. o pomyselnom „horizonte Stupava/Glauberg“ uspokojivo zodpovedaná!

Jednou z najdôležitejších lokalít v období rozširovania sa laténskej civilizácie do stredodunajského priestoru je hradisko ležiace na vrchole kopca *Slepý vrch* (kóta 544) na pomedzí katasrov Horné a Dolné Orešany, okr. Trnava (obr. 1: A, C). Ide o fortifikáciu, ktorá bola objavená niekedy po roku 2000 a v ostatnom období bola aj archeologicky skúmaná. Hradisko je z väčšej časti obohané dvojnásobným valovým opevnením. Celková rozloha opevneného areálu dosahuje približne 2 hektáre (obr. 1: B). Osídlenie je doložené aj mimo opevnenia na upravených terasách. Pochádza z nej veľké množstvo artefaktov, patriacich do typického už vyprofilovaného včasnotaténskeho obdobia.

V zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave sa nachádza okrem toho kolekcia spôn, získaných na tejto výšinej opevnenej polohe prospekciou, realizovanou v roku 2005. Ide o spony, patriace do doby halštatskej (tab. I: 1) a predovšetkým do včasnej doby laténskej (tab. I: 2-8). Súčasťou tohto príspevku sú aj dve spony, ktoré boli zdokumentované počas niekoľkých rokov od objavenia lokality (tab. II: 1a-c; 2a-b), ako aj už publikovaný exemplár zoomorfnej spony (tab. II: 3a-3d) a miniatúrnej sfingy (tab. II: 4a-4c). Okrem spôn sa medzi nálezmi z lokality objavili aj doklady zapínacieho systému obuvi (tab. III: 1-7), ako aj zatiaľ nepublikované kusy surového grafitu.²

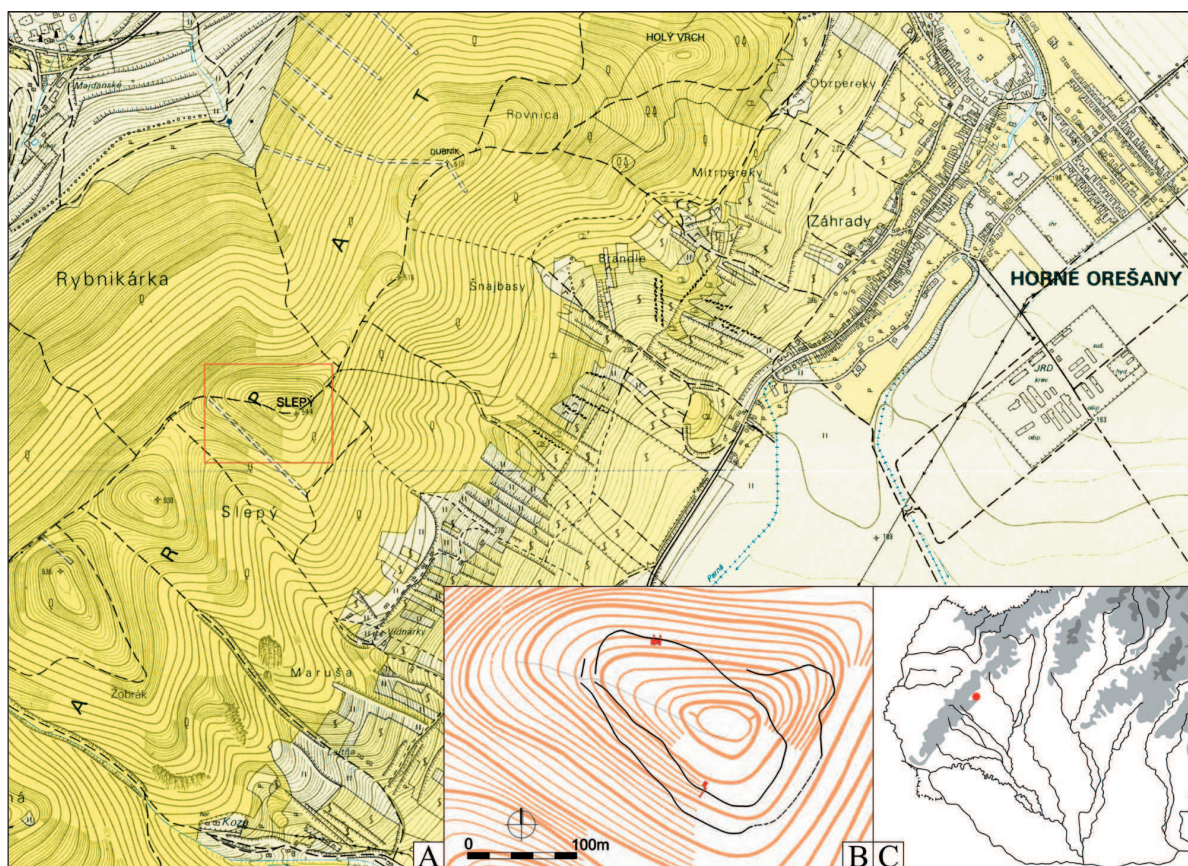
Lokalita je archeologickej verejnosti známa od roku 2002 a do literatúry sa dostala vďaka publikovaniu zaujímavých solitérnych nálezov (Čambal 2005; Bazovský 2006) a neskôr aj súborov ďalších unikátnych predmetov (*Pieta* 2007; 2008; 2014). Na lokalite sa realizovali archeologické výskumy v rokoch 2004, 2005 a v roku 2008, v rámci ktorých boli preskúmané terasy a časti fortifikácie (*Pieta/Jakubčinová/Šebesta* 2011, 211-214, obr. 93 a 97). Okrem typického včasnotaténskeho materiálu bol získaný aj osteologický, zoomorfný a antropologický materiál (*Miklíková/Jakab* 2011, 189-192). Nateraz je doložené osídlenie v rámci opevneného priestoru hradiska, ako aj mimo neho z dvoch časových úsekov – z doby halštatskej a predovšetkým včasnej doby laténskej.

Z halštatského obdobia staršej doby železnej pochádza skromný nálezový materiál (spony, nástroje, hroty šípv), datovateľný do jej mladšej fázy HaD1-HaD3. Keďže ide o lokalitu, situovanú v bezprostrednej blízkosti smolenického Molpíra, kde bolo nadregionálne centrum v dobe halštatskej, nálezy z tohto obdobia v priestore Slepého vrchu naznačujú skôr lokálny význam tejto lokality v mladšom úseku staršej doby železnej. Ku klasickým halštatským sponám z lokality patrí už publikovaný exemplár loďkovitej spony (*Pieta* 2007, Abb. 3: 4). K mladším halštatským typom patrí malá bronzová oblúková spona (tab. I: 1). Ide o typ neskorohalštatskej spony typu Velem. Z lokality Velem St. Vid v Maďarsku je niekoľko nálezov týchto spôn a okrem iného aj kadluby na odlievanie, čo potvrdzuje ich výrobu na lokalite (*Fekete* 1985, Abb. 10: 8-13; 11: 1, 2). Datovanie tohto typu spôn spadá do HaD1-D3 (*Novotná* 2001, 73).

Oveľa výraznejší a dôležitejší je časový úsek osídlenia lokality vo včasnotaténskom období LTA. Na hradisku sú doložené oba včasnotaténske stupne: LTA1 a predovšetkým klasický rozvinutý stupeň LTA2. Z lokality pochádza

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-15-0491.

² Spony sú uložené a evidované v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave pod evidenčnými číslami AP 84168 a AP 84853 – AP 84855 (tab. I). Súčasti zapínacieho systému obuvi (tab. III) sú evidované pod evidenčnými číslami AP 84174, AP 84175, AP 84863 a AP 84869-AP84872.

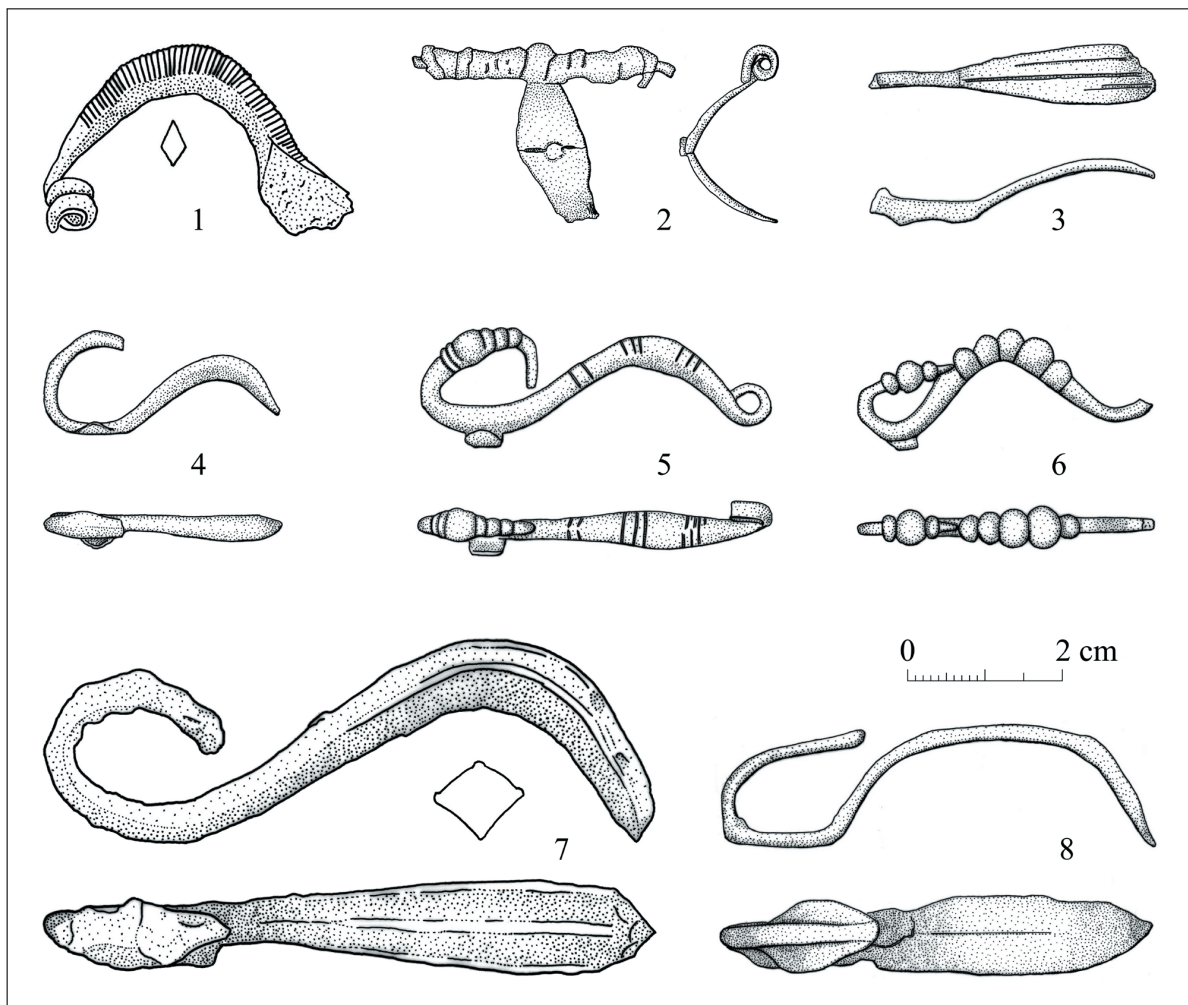

Obr. 1. Horné Orešany, okr. Trnava. A: Poloha lokality Slepý vrch (kóta 544) je vyznačená červeným rámom na výreze z mapy 35-33-07 v mierke 1: 10 000; B: Plán hradiska s priebehom valového opevnenia a sondami (podľa Pieta 2014, obr. 1, upravené); C: Poloha lokality v rámci západného Slovenska.

Abb. 1. Horné Orešany, Bez. Trnava. A: Lage der Fundstelle Slepý vrch (Kote 544) ist durch rotem Rahmen im Kartenausschnitt 35-33-07 im Maßstab 1: 10 000 markiert; B: Plan des Burgwalls mit Verlauf der Wallbefestigung und Suchgräben (nach Pieta 2014, obr. 1, adaptiert); C: Lage der Fundstelle im Rahmen der Westslowakei.

bronzová maskovitá spona. Nad vinutím spony je realisticky stvárnená ľudská hlava s vypúlenými očami, pretiahnutou sánkou s vycerenými zubami, resp. zašitými ústami (?). Na oholenej tvári bez fúzov a brady je znázornený zvýraznený nos (tab. II: 2a, 2b; obr. 2: A, B, C). Účes je taktiež typický pre stvárňovanie ľudských masiek. Päťka spony zobrazuje hlavu dravého vtáka so zahnutým zobákom. Hlave dominujú veľké kruhové oči, lemované dvojicou poloblúkových rýh, naznačujúcich zadnú časť hlavy. Hlava vtáka je pod očami a na zobáku zdobená polmesiacovitými puncmi (obr. 2: D). Nad očami sú uši. Kruhové puncovanie sa vyskytuje na krku za oboma hlavami. Vinutie spony je zlomené, na povrchu zdobené šikmými ryhami. Vlasy na ľudskej hlave sú sčesané dozadu, znázornené ryhami v smere od čela po temeno hlavy (obr. 2: B, C), čo je typickým včasnolátenským spôsobom ich stvárnenia na ľudských maskách. Takto vytvorený účes pravdepodobne odzrkadľuje vtedajší módný trend v úprave mužských vlasov. Analógie tohto typu spôn sú známe v širšom včasnolátenskom okruhu nálezov. Zo Slepého vrchu pochádza niekoľko ďalších maskovitých spôn, ktoré sú stvárnené podobným spôsobom (Pieta 2007, Abb. 7: 5, 7; Pieta 2008, obr. 130: 7, F1: 1, 2, 4, 5), ktoré dokladajú, že ide o jeden výrobný okruh. Predpokladáme ich výrobu priamo na lokalite. K podobným tvarom patrí spona z Heuneburgu (Krausse et al. 2013, Abb. 10), spona z Berlína-Niederschönhausenu (Frey 1998, Fig. 8), z Dýšiny-Nové Huti a Kyšic v Čechách (Megaw 2010, Fig. 14a, b). Tvár je takmer identická s miniatúrnou sfingou zo Slepého vrchu (tab. II: 3a-3c) a účes podobný so záponou zo Stupavy (Čambal 2011, obr. 4: 1). Typický účes z dozadu sčesaných vlasov, pravidelne sa vyskytujúci na včasnolátenských vyobrazeniach ľudských hláv bol pravdepodobne módný vo vtedajšej profánnej elite (Venclová 2002, 169).

K zaujímavým tvarom patrí aj dvojramenná samostrelová spona s päťkami v podobe schematických vtáčích hlavičiek na konci dlhých esovito formovaných ramienok resp. pätiiek (tab. II: 1a-1c). Zo Slepého vrchu poznáme podobným spôsobom vytvorenú sponu s voľnou pätkou, na ktorej je obdobne stvárnená hlavička (Pieta 2008, obr. 130: 6). Analogicky stvárnená, hoci jednoramenná železná spona s extrémne predĺženou pätkou pochádza zo žiarového hrobu v Podolí na Morave (Meduna 2007, 79, 85, Abb. 2: 1).

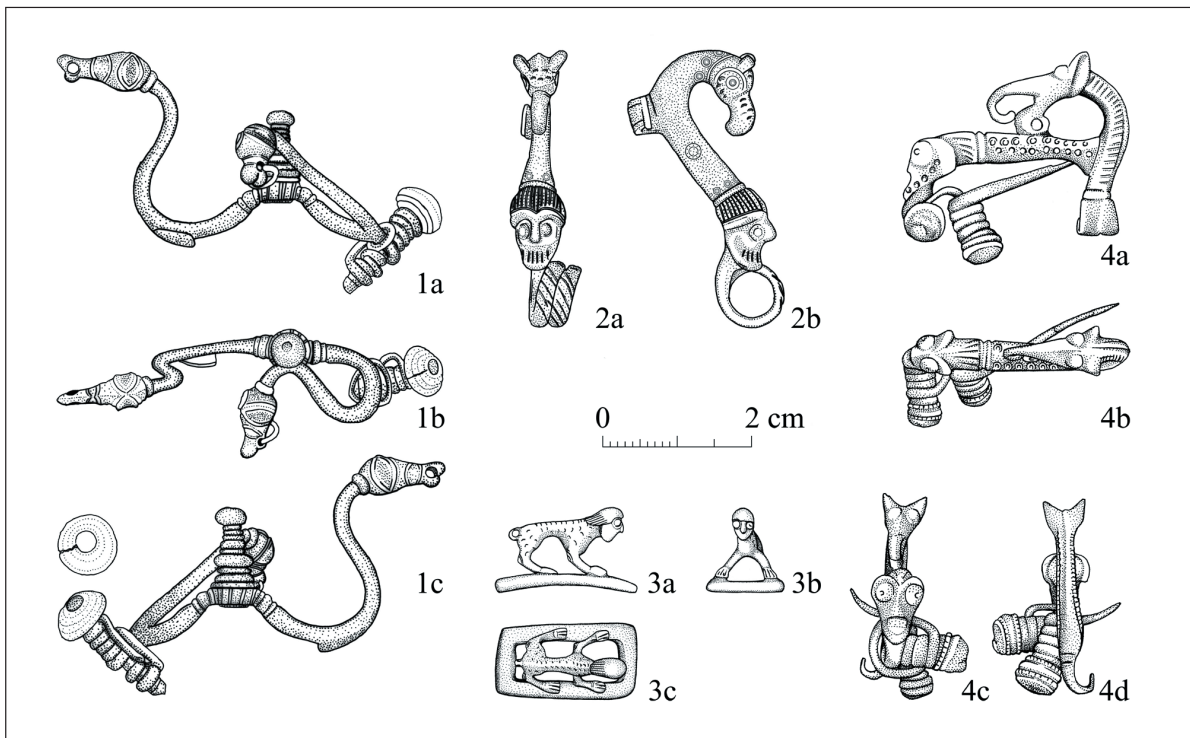
Tab. I. 1: Horné Orešany, poloha Slepý vrch. Spona typu Velem; 2, 8: spony kowalowického typu; 3: východoalpská spona so zvieracou pätkou; 4-7: spony s vtáčimi pätkami (1 – bronz, 2-8 – železo). Kresby: R. Čambal.

Taf. I. 1: Horné Orešany, Lage Slepý vrch. Fibel vom Typ Velem; 2, 8: Fibeln vom Typ Kowalowice; 3: ostalpine Fibel mit zoomorphem Fußabschluss; 4-7: Fibeln mit vogelförmigen Fußabschlüssen (1 – Bronze, 2-8 – Eisen). Zeichnungen: R. Čambal.

K ojedinelým nálezom v strednej Európe patria aj nálezy pásových (*Bandfibeln*) spôn tzv. kowalowického typu (Wozniak 1995, 202, ryc. 2, 4; g). Zo Slepého vrchu v Horných Orešanoch pochádzajú k tomuto typu spôn dva príbuzné železné exempláre (tab. I: 2, 8). Ide o spony, ktoré sú typické širokým plochým pásovým lučíkom a rôznym spôsobom tvarovanou plochou plnou alebo prelamanou pätkou. V jednom prípade je pätko zachovaná a má tvar podobný typu F4 (tab. I: 8; Lorentzen 1992/1993, 65, Abb. 3: F4 – dole). V druhom prípade má spona typické široké samostrelové vinutie. Spony Kowalowického typu sú rozšírené predovšetkým v západnej časti pomoranskej kultúry a východnej časti jastorfskej kultúry (Lorentzen 1992/1993, Karte 4; Čizmar 2011, 103). Medzi sponami sa objavuje aj železný variant pravdepodobne východoalpskej spony so zvieracou pätkou tzv. *ostalpine Tierkopffibel*, ktorá je však poškodená, takže zvieracia hlavička, ak tam bola, sa nezachovala (tab. I: 3).

Najpočetnejšie sú v zbierke z lokality zastúpené jednoduché spony včasnotaténskej konštrukcie s voľnou tzv. vtáčou pätkou. Vo všetkých prípadoch ide o železné exempláre malých rozmerov, ako aj jednej masívnej spony. Jedna spona je nezdobená (tab. I: 4). Tri sú zdobené jednak rytou výzdobou (tab. I: 5), plastickou v podobe vývalkov resp. bubienkov na lučíku a pätko (tab. I: 6) ako aj pozdĺžnymi lištami (tab. I: 7). Spomedzi nálezov zo Slepého vrchu ide skôr o jednoduchšie a skromnejšie zdobené exempláre so schématickými vtáčimi hlavičkami, resp. bez nich, ktoré nijak nevybočujú z radu doteraz známych nálezov tohto typu spôn z lokality (Pieta 2007, Abb. 7: 1-3, 10; Pieta/Jakubčinová/Šebesta 2011, obr. 97: 11, 12). Spony s vtáčou pätkou sú charakteristické pre záver včasnej a pre začiatok staršej doby laténskej LTA2 – LTB1a (Bujna 2003, obr. 5; Ramsl 2011, 135).

Zaujímavým a veľmi zriedkavo sa objavujúcim nálezom sú aj železné a bronzové súčasti zapínacieho systému topánok. Typickým je železný profilovaný háčik, na jednej strane ukončený uškom a na druhej vypuklým terčíkom (tab. III: 1a-1b). Ten sa pravdepodobne zapínal v zadnej časti chodidla v mieste achillovej päty. Bol upevnený pomocou očka

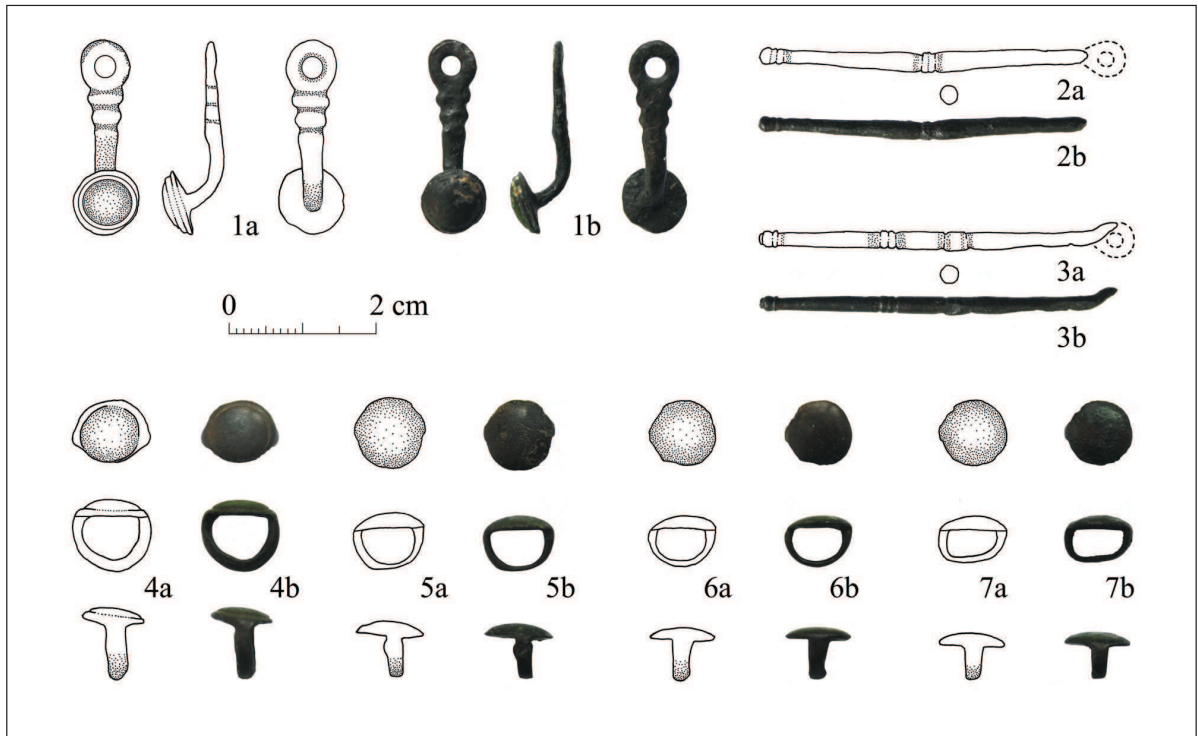
Tab. II. Horné Orešany, Slepý vrch. 1a-1c: Samostrelová dvojramenná spona; 2a-2b: maskovitá spona; 3a-3c: miniatúrna sfinga (podľa: Čambal 2005); 4a-4c zoomorfná spona (podľa: Bazovský 2006). 1 – 4 bronz. Kresby: R. Čambal 1, 2; P. Šimčík 3, 4.

Taf. II. Horné Orešany, Lage Slepý vrch. 1a-1c: Zweiarmlige Armbrustfibel; 2a-2b: Maskenfibel; 3a-3c: Miniatursphinx (nach: Čambal 2005); 4a-4c zoomorphe Fibel (nach: Bazovský 2006). 1 – 4 Bronze. Zeichnungen: R. Čambal 1, 2; P. Šimčík 3, 4.

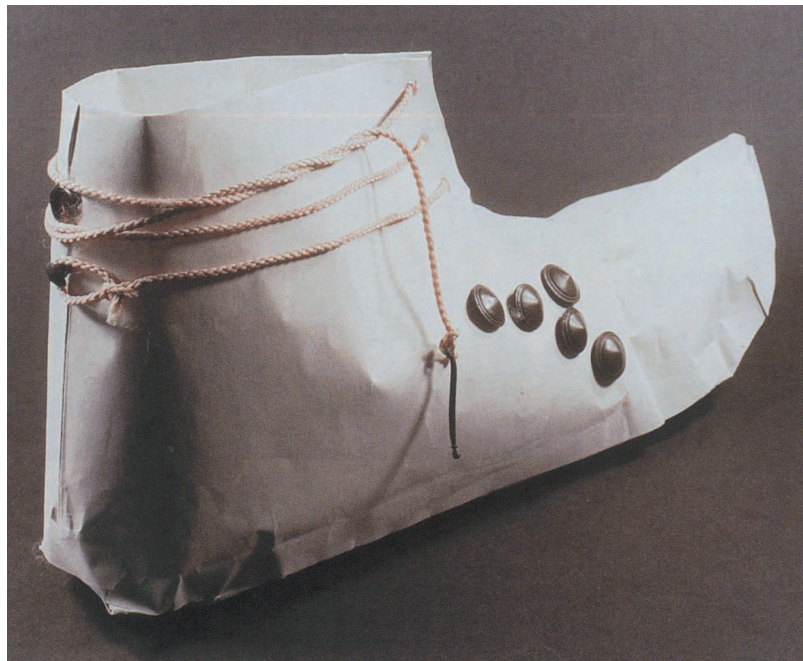
Obr. 2. A: Maskovitá spona zo Slepého Vrchu v Horných Orešanoch; B, C: Detaily ľudskej tváre; D: päťka spony v tvare vtáčej hlavičky s puncovanou výzdobou (Foto R. Čambal).

Abb. 2. A: Maskenfibel vom Slepý Vrch in Horné Orešany; B, C: Details des Menschengesichts; D: Fußabschluss in Vogelkopfform mit punzierter Verzierung (Foto R. Čambal).

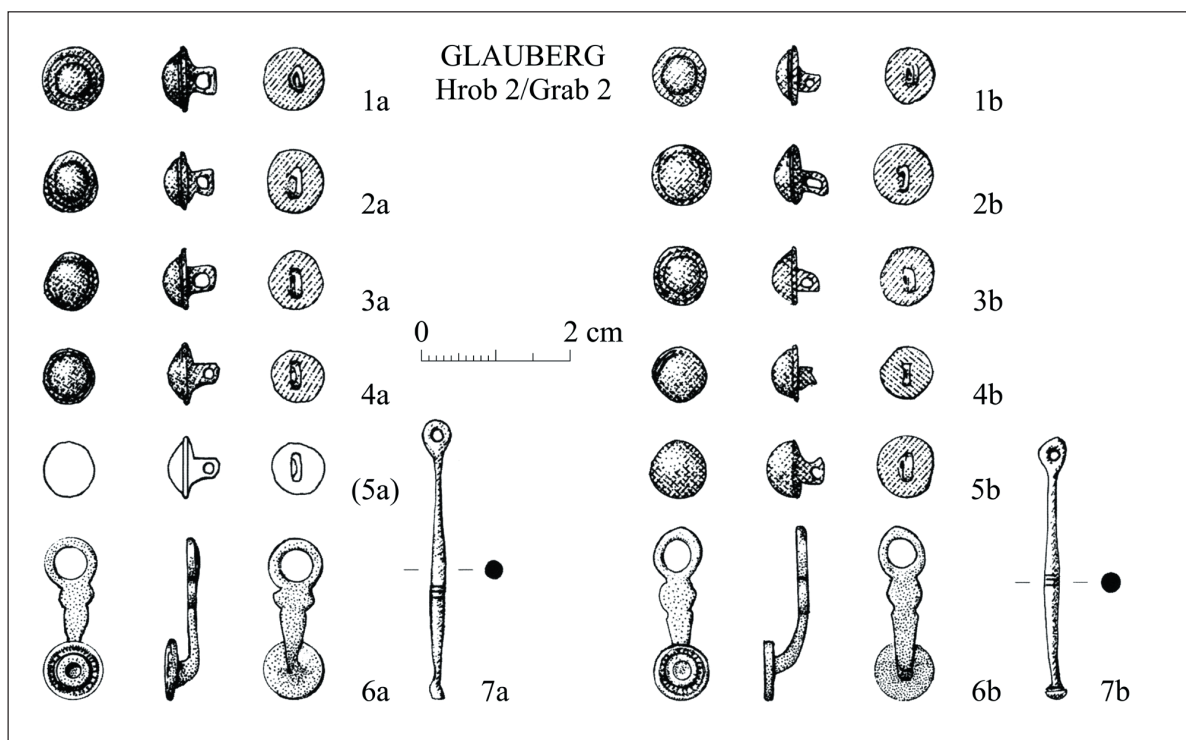
Tab. III. Horné Orešany, poloha Slepý vrch. 1a-1b: súčasti zapínacieho systému včasnotaténskej obuvi: železný háčik na zapínanie; 2a-2b, 3a-3b: železné tyčinky z konca šnúrok; 4a,4b – 7a,7b: bronzové pukličky s uškami. Kresby: R. Čambal.

Taf. III. Horné Orešany, Lage Slepý vrch. 1a-1b: Bestandteile des Verschlusssystem vom frühlatènezeitlichen Schuhwerk: eiserner Verschlussshaken; 2a-2b, 3a-3b: eiserne Stäbchen von Schnürchenenden; 4a,4b – 7a,7b: bronzene Tutuli mit Ösen. Zeichnungen und Foto: R. Čambal.

Obr. 3. Pokus o rekonštrukciu pravej topánky z včasnotaténskeho hrobu 2 z mohyly 1 v Glaubergu (podľa: *Bosinski et al. 2008*, Abb. 44).

Abb. 3. Rekonstruktionsversuch des rechten Schuhs vom frühlatènezeitlichen Grab 2 vom Hügelgrab 1 in Glauberg (nach: *Bosinski et al. 2008*, Abb. 44).

Tab. IV. Glauberg, kniežací hrob 2. Súčasti včasnotaténskeho zapínacieho systému obuvi. 1a-5a; 1b-5b: železné pukličky s uškami; 6a; 6b: bronzové háčiky; 7a; 7b: železné tyčinky. 1a-7a: ľavá topánka; 1b-7b: pravá topánka (Podľa: Herrmann 2008, Abb. 11: 81, 82, upravené). 1 – 6 bronz, 7 – železo. Taf. IV. Glauberg, Fürstengrab 2. Schuhbesatz. 1a-5a, 1b-5b: eiserne Buckel mit Ösen; 6a, 6b: Bronzeäckchen; 7a, 7b eisernes Stäbchen. 1a-7a: linker Schuh; 1b-7b: rechter Schuh (nach: Herrmann 2008, Abb. 11: 81, 82, modifiziert).

na jeho konci o šnúrkú. Ďalšou súčasťou sú aj dve železné tyčinky, pôvodne ukončené uškom (tab. III: 2a-2b; 3a-3b), ktoré sa používali na koncoch šnúrok topánok. Patria sem aj bronzové pukličky s uškami, slúžiace ako výzdobný prvok na topánkach (tab. III: 4a-4b, 5a-5b, 6a-6b, 7a-7b). Presná analógia komponentov zapínacieho systému z Horných Orešian sa našla in situ v bohato vybavenom mužskom hrobe 2 pod mohylou v Glaubergu (tab. IV: 1a-7a, 1b-7b; Herrmann 2008, 104, 105, Abb. 7; 11: 8.1; 8.2; Bosinski et al. 2008, Abb. 39-44; Frey 2014, 9, Abb. 6). Vo včasnotaténskom období sú doložené topánky s hore vyhnutou zahrotenou špičkou tzv. „Schnabelschuhe“ (obr. 3). Existujú spony vyhotovené do podoby tohto typu. Tvar včasnotaténskej koženej obuvi vieme spoľahlivo rekonštruovať jednak na základe spôn a záveskov v tvare topánok, ktoré majú svoju tradíciu už od doby halštatskej. Takéto spony sa objavujú na pohrebiskách včasnotaténskeho obdobia iba vo východokeltskej oblasti (Pauli 1978, 114-116), ako napr. Viedeň-Leopoldau (Neugebauer 1992, Ab. 28: 2) alebo v Dürrnbergu, kde sa našli v hroboch 49 a 70/2 (Pauli 1978, Abb. 11: 10, 11). Jeden exemplár pochádza z Hallstattu (Pauli 1978, Abb. 11: 12). Na niektorých sa nachádza aj zdobenie, naznačujúce spôsob ich zapínania resp. šnúrovania, ako aj ich výzdobu pomocou pukličiek, ako v prípade spony z Viedne-Leopoldau a Dürrnbergu, hrob 49. Samotné pukličky z topánok detailne spracoval M. Schönfelder (Schönfelder 1999, 537-552). Okrem toho sa znázornenia zapínania obuvi pomocou šnúr objavujú aj na šperkoch v podobe figurálnych motívov bohato zdobenej zápony z Weiskirchenu a zdobenej plechovej pošvy meča z hrobu 994 z Hallstattu (Megaw/Megaw 2001, VII), alebo na maskovitej spony z Manětínu-Hrádku (Soudská 1968, obr. 5, 6). Tieto vyobrazenia vo včasnotaténskom umení vychádzajú z etruských predlôh (Megaw/Megaw 2001, 55). Objavujú sa aj hlinené topánky tohto typu, napr. z Herzogenburgu (Neugebauer 1992: Ab. 28: 3) v hrobe 4 v Mannersdorfe (Ramsl 2011, Tafel 36: Fnr. 21), v Palárikove (Benadik 1977, Abb. 6) ako aj na ďalších lokalitách strednej a východnej Európy ako Kosd, Gava, Dürrnberg, Alzey, Curtuiuşeni, Ostrihom a Jikev, pričom ich výskyt je rozšírený v priestore medzi dnešným Rumunskom a Porýním (Ramsl 2011, 182, 183).

Opevnená poloha na vrchole Slepého vrchu v Horných Orešianoch patrí k najdôležitejším a najvýznamnejším lokalitám včasnej doby laténskej v širšom kontexte stredodunajského priestoru. Stretávajú sa tu vplyvy východu a západu. Podľa doterajšieho stavu výskumu ide o najvýchodnejšie ležiacu polohu centrálného typu. Možno predpokladať, že toto centrálné hradisko tvorilo základný pilier osídlenia v malokarpatskom regióne a jeho obyvatelia boli spätí s náleziskami, ktoré boli skúmané v minulosti (pohrebiská Stupava, Bučany) ako aj sídliskami v Bratislave Dúbravke a Trnave-Hornom poli. Najnovšie sú doložené nálezy z tohto horizontu v Senici a pri Devínskom Jazere na Záhorí z HaD3/LTA1 a LTA2. Obyvatelia týchto lokalít patrili k prvej keltskej enkláve, ktorá cez Dunaj expandovala z oblasti Dolného Rakúska do priestoru juhozápadného Slovenska. Predovšetkým išlo o oblasti údolia rieky Traisen a Leithy (pohrebiská a sídliská: Kuffern, Ossarn, Mannersdorf, Franzhausen, Pottenbrunn, Inzersdorf, Inzersdorf-Walpersdorf) a z priestoru

Viedenskej panvy (pohrebisko Viedeň-Leopoldau) a v širšom meradle aj vzťahy k Dürrnbergu (Čambal 2012, 106; Megaw 2012, 454). V tomto geografickom priestore spolu s oblasťou okolo Neziderského jazera a Šoproňa (Jerem 1981, 105 nn.; Jerem 1986, 107 nn.; Jerem 1996, 91 nn.) sa na základe silných miestnych tradícií neskorej doby halštatskej vytvorila vo včasnolátenskom období výrazná enkláva, ktorej sila a význam sa odzrkadľovali predovšetkým v koncentrácii bohato vybavených bojovníckych hrobch (Stöllner 2010, Abb. 12) a veľmi svojráznej materiálnej kultúre. Býva označovaná ako východná včasnolátenská kultúra (Jerem 1996, 107).

Na základe koncentrácie týchto nálezov na pomerne malom geografickom priestore Dolného Rakúska, západného Maďarska a juhozápadného Slovenska je zrejme, že východná enkláva prvých Keltov bola po vojenskej ako aj umelecko-remeselníckej stránke rovnocenná s pôvodnými západoeurópskymi oblasťami vzniku keltskej civilizácie v Champagne a v strednom Porýní. Vo včasnolátenskej materiálnej kultúre sa na juhozápadnom Slovensku prejavili jedná domáce neskorohalštatské tradície, resp. tradície reprezentované kultúrou Vekerzug, ako aj prvky vyspelých civilizácií Stredomoria a Balkánu.

Na základe ďalších už z časti publikovaných nálezov, predovšetkým špičkových umeleckoremeselných výrobkov, vyrobených vo vyprofilovanom čistom včasnolátenskom štýle a množstva zbraní predpokladáme, že na Slepom vrchu sídlila vo včasnej dobe laténskej elita vtedajšieho „keltského“ sveta, porovnateľná so spoločnosťou sídliacou na včasnolátenských centrálnych sídlach ako aj s jedincami, pochovanými pod bohato vybavenými mohylami v Glaubergu. Dátovanie tu publikovaného súboru ako aj ostatných, doteraz zverejnených nálezov včasnolátenských predmetov (maskovité a zoomorfné spony, remeselnícke náradie, nástroje a predovšetkým výrazne zastúpená bojovnícka zložka v podobe zbraní) z Horných Orešian – Slepého vrchu (Pieta 2007; 2008; 2014) časovo spadá do rozvinutej fázy stupňa LTA2, aj keď je na lokalite zastúpená aj staršia fáza včasnolátenskeho obdobia (Pieta 2007, 308). To znamená, že pokiaľ ide o jeho osídlenie, na lokalite sídlili ľudia s už vyprofilovaným typickým včasnolátenským umeleckým štýlom.

LITERATÚRA

Bazovský 2006 – I. Bazovský: Včasnolátenská zoomorfná spona z Horných Orešian. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, 315-321.

Benadik 1977 – B. Benadik: Zur Datierung des jüngsten Horizontes der keltischen Flachgräberfelder im mittleren Donauebiet. In: B. Chropovský (ed.): Symposium Ausklang der latène-Zivilization und Anfänge der germanischen Besiedlung im mittleren Donauebiet. Bratislava 1977, 15-31.

Bosinski et al. 2008 – M. Bosinski, S. Geilenkeuser/A. Ulbrich: Beiträge zur Freilegung, Restaurierung und Herstellungstechnik der Funde aus Grabhügel 2 vom Glauberg. In: Der Glauberg in Keltischer Zeit. Zum neuesten Stand der Forschung. Öffentliches Symposium 14. – 16. September 2006 Darmstadt. Fundber. Hessen, Beih. 6, Wiesbaden 2008, 113-138.

Bujna 2003 – J. Bujna: Spony z keltských hrobch bez výzbroje z územia Slovenska (Typovo-chronologické triedenie LTB-a C1-spôn). Slov. Arch. 51, 2003, 39-108.

Čambal 2005 – R. Čambal: Včasnolátenská sfinga z Horných Orešian. Zbor. SNM 99, Arch. 15, 2005, 37-44.

Čambal 2012 – R. Čambal: Frühlatènezeitliches Gräberfeld in Stupava. Ausgrabungen in Jahre 1929. Zbor. SNM 106, Arch. 22, 2012, 87-119.

Čižmár 2011 – M. Čižmár: První nález časně laténské spony Kowalowického typu na Moravě. Sborník Prací Fil. Fak. Brno M 16, 2011, 101-109.

Fekete 1985 – M. Fekete: Adatok a koravaskori ötvösök és kereskedők tevékenységehez. Arch. Ert. 112, 1985, 68-91.

Frey 1998 – O.-H. Frey: The Stone Knights, the Sphinx and the Hare: New Aspects of Early Figural Celtic Art. Proceedings of the Prehistoric Society 64, 1998, 1-14.

Frey 2014 – O.-H. Frey: Wer war der Mann aus Grab 2 vom Glauberg? Kleine Schriften aus dem Vorgeschichtlichen Seminar Marburg, Heft 60. Marburg 2014.

Herrmann 2008 – F. R. Herrmann: Fürstengrabhügel 2 am Glauberg in seinem Umfeld. In: Der Glauberg in Keltischer Zeit. Zum neuesten Stand der Forschung. Öffentliches Symposium 14. – 16. September 2006 Darmstadt. Fundber. Hessen, Beih. 6, Wiesbaden 2008, 89-138.

Jerem 1981 – E. Jerem: Zur Späthallstatt- und Frühlatènezeit in Transdanubien. In: Die Hallstatt-kultur. Symposium Steyr 1980. Linz 1981, 105-136.

Jerem 1986 – E. Jerem: Bemerkungen zur Siedlungsgeschichte der Späthallstatt- und Frühlatènezeit im Ostalpenraum. (Veränderung in der Siedlungskultur: archäologische und paläoökologische Aspekte.). In: Hallstatt Kolloquium Veszprém 1984. Budapest 1986, 107-118.

Jerem 1996 – E. Jerem: Zur Ethnogenese der Ostkelten: Späthallstatt- und frühlatènezeitliche Gräberfelder zwischen Traisental und Donau. In: E. Jerem/A. Krenn-Leeb/J.-W. Neugebauer/O. H. Urban (Hrsg.): Die Kelten in der Alpen und an der Donau. Akten des Internationalen Symposiums St. Pölten, 14.–18. Oktober 1992. Archaeolingua. Studien zur Eisenzeit im Ostalpenraum. Budapest–Wien 1996, 91-110.

- Krausse et al. 2013* – D. Krausse/M. Fernández-Götz/Ch. Steffen/J. Wahl/P. Otte-Scheschkewitz: Vom Burgberg zur Donau: Neue Untersuchungen zur Heuneburg (2008-2012). Rück- und Ausblick: Zum Aktuellen Stand der Heuneburgforschungen. Arch. Korrbibl. 43, 2013/2, 195-213.
- Lorentzten 1992/1993* – A. Lorentzten: Fibelformen der älteren vorrömischen Eisenzeit nördlich und südlich der Mittelgebirge. Offa 1992/1993, 49/50, 57-126.
- Meduna 2007* – J. Meduna: Der Beginn der Latènezeit in Mähren und die Kontakte dieser Region mit den Nachbargebieten, besonders mit dem österreichisch - bayerischen Raum. Právěk – N. Ř. 2006/16, Brno 2007, 77-95.
- Megaw 2010* – J. V. S. Megaw: A world turned upside down: the bronze plaque from Stupava, okr. Malacky. In: J. Šuteková/P. Pavúk /P. Kalábková /B. Kovár (eds.): PANTA RHEI. Studies on the Chronology and Cultural Development of South-Eastern and Central Europe in Earlier Prehistory Presented to Juraj Pavúk on the Occasion of his 75. Birthday. Studia Archaeologica et Mediaevalia XI. Bratislava 2010, 607-622.
- Megaw 2012* – J. V. S. Megaw: 'Go East young man!' Antipodean thoughts on the earliest La Tène art in Slovakia (with particular reference to the fortified settlement of Horné Orešany). In: G. Březinová/V. Varsik (eds.): Archeológia na prahu histórie. K životnému jubileu Karola Pietu. Archaeologica Slovaca Monographiae Communicationes, Tomus XIV. Nitra 2012, 447-460.
- Megaw/Megaw 2001* – M. R. Megaw/ J. V. S. Megaw: Celtic art from beginnings to the Book of Kells. London 2001 (revised and expanded edition).
- Miklíková/Jakab 2011* – Z. Miklíková/J. Jakab: Analýza osteologických nálezov zo včasnotaténskeho hradiska v Horných Orešanoch. AVANS v roku 2008, Nitra 2011, 189-192.
- Neugebauer 1992* – J.-W. Neugebauer: Die Kelten in Osten Österreichs. Wissenschaftliche Schriftenreihe Niederösterreich 92/93/94, St. Pölten-Wien 1992.
- Novotná 2001* – M. Novotná: Die Fibeln in der Slowakei. PBF XIV/11, Stuttgart 2001.
- Pauli 1978* – L. Pauli: Der Dürrnberg bei Hallein III. München 1978.
- Pieta 2007* – K. Pieta: Der frühlatènezeitliche Burgwall in Horné Orešany, Westslowakei. Vorbericht. Slov. Arch. 55/2, 2007, 295-310.
- Pieta 2008* – K. Pieta: Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska. Archaeologica Slovaca Monographiae, Tomus XI. Nitra 2008.
- Pieta 2014* – K. Pieta: Rituelle Beile aus dem Frühlatène-Burgwall in Horné Orešany. In: J. Čížmářová/N. Venclová/G. Březinová (eds.). Moravské křižovatky. Střední Podunají mezi pravěkem a historií. Brno 2014, 717-725.
- Pieta/Jakubčinová/Šebesta 2011* – K. Pieta/ M. Jakubčinová/B. Šebesta: Výskum včasnotaténskeho hradiska v Horných Orešanoch. AVANS v roku 2008, Nitra 2011, 211-214.
- Ramsl 2011* – P. C. Ramsl: Das latènezeitliche Gräberfeld von Mannersdorf am Leithagebirge, Flur Reinthal Süd, Niederösterreich. Mitt. Prähist. Komm. Österr. Akad. 74. Wien 2011.
- Schönfelder 1999* – M. Schönfelder: Knöpfe an Schuhen der Frühlatènezeit. Arch. Korrbibl. 29, 1999, 537-552.
- Soudská 1968* – E. Soudská: Hrob s maskovitou sponou z Manětína-Hrádku. Arch. Rozhledy 20/2, 1968, 451-469.
- Stöllner 2010* – T. Stöllner: Kontakt, Mobilität und Kulturwandel im Frühlatènekreis – das Beispiel Frühlatènegürtelhaaken. In: E. Jerem/M. Schönfelder/G. Wieland (Hrsg.): Nord-Süd, Ost-West Kontakte während der Eisenzeit in Europa. Akten der Internationalen Tagungen der AG Eisenzeit in Hamburg und Sopron 2002. Archaeolingua. Budapest 2010, 277-319.
- Venclová 2002* – N. Venclová: Druidové, archeologie a historie. Pam. Arch. 93/2, 2002, 153-172.
- Woźniak 1995* – Z. Woźniak: Kultura pomorska a kultura lateńska. In: Kultura pomorska i kultura grobów kloszowych – razem czy osobno? Warszawa 1995, 201-212.

FRÜHLATÈNEZEITLICHE FIBELN AUS HORNÉ OREŠANY – SLEPÝ VRCH IN DEN SAMMLUNGEN DES SNM –ARCHÄOLOGISCHEN MUSEUMS IN BRATISLAVA

(PhDr. Etela Studeníková, CSc. zum Lebensjubiläum gewidmet)

RADOSLAV ČAMBAL

Einer der wichtigsten Burgwälle für die Zeit der Verbreiterung der latènezeitlichen Zivilisation im Mitteldonaugebiet ist der Burgwall der sich am Berggipfel *Slepý vrch* (Kote 544) über den Dörfern Horné und Dolné Orešany, Bez. Trnava (Abb. 1: A, C) befindet. Die gesamte Ausdehnung des befestigten Areals erreicht etwa 2 Ha (Abb. 1: B). Die Besiedlung befand sich auch außerhalb der Befestigung, auf den zugerichteten Terrassen. Vom Burgwall stammt eine große Menge von Artefakten, die in die typische schon profilierte Frühlatènezeit gehören.

In den Sammlungen des SNM-Archäologischen Museums in Bratislava befindet sich auch eine Fibelkollektion, die von der Prospektion die im J. 2005 auf dieser befestigten Höhenlage am Slepý vrch realisiert wurde stammt. Es handelt sich um Fibeln die in die Hallstattzeit (Taf. I: 1) und vor allem in die Frühlatènezeit (Taf. I: 2-8) gehört. Bestandteile dieses Beitrags sind auch zwei Fibeln, die im Laufe der Entdeckung der Fundstelle dokumentiert wurden (tab. II: 1a-c; 2a-b), wie auch die schon publizierten Exemplare einer zoomorphen Fibel (Abb. II: 3a-3d) und einer Miniatursphinx (Taf. II: 4a-4c). Außer der Fibeln sind zwischen den Funden von der Fundstelle auch Belege eines Schuhwerkverschluss-systems (Taf. III: 1-7) aufgetaucht, wie auch die bisher unpublizierten Rohgraphitstücke.

In die Hallstattzeit der älteren Eisenzeit gehört von der Fundstelle das schon publizierte Exemplar einer Kahnfibel (*Pieta 2007*, Abb. 3: 4). Zu jüngeren Hallstatttypen gehört eine kleine bronzene Bogenfibel (Taf. I: 1). Es handelt sich um eine späthallstattzeitliche Fibel vom Typ Velem. Von der Fundstelle Velem St. Vid in Ungarn stammen einige Funde dieses Typs wie u. a. auch Gussformen für ihr abgießen, was ihre Produktion auf dieser Fundstelle bezeugt (*Fekete 1985*, Abb. 10: 8-13; 11: 1, 2). Ihre Datierung gehört in die Stufen HaD1-D3 (*Novotná 2001*, 73).

Viel markanter und wichtiger ist die Zeit der Besiedlung während der frühlatènezeitlichen Periode LTA. Auf der Fundstelle sind beide frühlatènezeitlichen Stufen – LTA1 und vor allem die klassische entwickelte Stufe LTA2 belegt. Von der Fundstelle stammt eine bronzene realistisch dargestellte Maskenfibel (Taf. II: 2a, 2b; Abb. 2: A, B, C) mit dem Fußabschluss in Form eines Raubvogelkopfes (Abb. 2: D). Vom Slepý vrch stammen einige weitere Maskenfibeln, die ähnlich dargestellt wurden (*Pieta 2007*, Abb. 7: 5, 7; *Pieta 2008*, obr. 130: 7, F1: 1, 2, 4, 5) und die belegen, dass es sich um einem Produktionskreis handelt. Wir nehmen ihre Herstellung direkt innerhalb der Fundstelle an. Zu interessanten Formen gehört auch eine zweiarmige Armbrustfibel mit Fußabschlüssen in Form schematisierter Vogelköpfen am Ende von langen S-förmig modellierten Armen, bzw. Fußabschlüssen (Taf. II: 1a-1c). Vom Slepý vrch in Horné Orešany stammen zwei Eisenfibeln die mit dem sog. Typus Kowalowický (Taf. I: 2, 8; *Woźniak 1995*, 202, ryc. 2, 4: g) verwandt sind. Es handelt sich um Fibeln, die durch einem breiten flachen Bandbügel und verschiedenartig modellierten flachen oder durchbrochenem Fußabschluss typisch sind. In einem Fall ist der Fußabschluss erhalten und hat dem Typus F4 ähnliche Form (tab. I: 8; *Lorentzen 1992/1993*, 65, Abb. 3: F4 – dole). Im zweiten Fall hat die Fibel eine typische breite Armbrustwindung. Die Fibeln vom Typ Kowalowicky sind vor allem im westlichen Teil der Pomorany-Kultur und dem östlichen Teil der Jastorf-Kultur verbreitet (*Lozentzen 1992/1993*, Karte 4; *Čížmář 2011*, 103). Zwischen den Fibeln kommt auch die eiserne Variante der wahrscheinlich ostalpinen Fibel mit zoomorphen Fußabschluss, sog. ostalpine Tierkopffibel vor, die aber beschädigt ist, also der Tierkopf, wenn er dort war, nicht erhalten geblieben ist (Taf. I: 3).

Am zahlreichsten sind in der Sammlung von der Fundstelle einfache Fibeln von Frühlatène-Konstruktion mit freiem sog. vogelförmigem Fußabschluss vertreten (Taf. I: 4-7). Von den Funden vom Slepý vrch handelt es sich eher um einfacher und bescheidener verzierte Exemplare mit schematisierten Vogelköpfen, eventuell ohne diese, die auf keine Weise von der Reihe bisher bekannten Funde dieses Fibeltyps von der Fundstelle abweichen (*Pieta 2007*, Abb. 7: 1-3, 10; *Pieta/Jakubčínová/Šebesta 2011*, obr. 97: 11, 12). Sie sind fürs Ende der frühen und dem Anfang der mittleren Latènezeit (LTA2-LTB1a) typisch (*Bujna 2003*, obr. 5; *Ramsl 2011*, 135).

Eine interessante und sehr selten vorkommende Fundgattung sind auch Belege eiserner Bestandteile vom Verschlussystem der Schuhe. Es handelt sich um kleine eiserne und bronzene Bestandteile dieses Systems. Typisch ist ein eiserner profiliertes Haken, an einer Seite durch eine Öse und an der anderen durch eine bauchige Scheibe abgeschlossen (Taf. III: 1a-1b). Dieser wurde wahrscheinlich am hinteren Teil der Fußsohle an der Stelle der Achillessehne verschlossen. Er war mithilfe einer Öse an seinem Ende um ein Schnürchen befestigt. Ein weiterer Bestandteil sind auch zwei Eisenstäbchen, die ursprünglich durch eine Öse abgeschlossen wurden (Taf. III: 2a-2b; 3a-3b), welche an den Schnürchenenden von Schuhen benützt wurden. Es gehören hierher auch bronzene Tutuli mit Ösen, die als Verzierungselement an den Schuhen dienten (Taf. III: 4a-4b, 5a-5b, 6a-6b, 7a-7b). Die genaue Analogie der Komponente des Verschlussystems aus Horné Orešany wurde in Situ bei den reich ausgestatteten männlichen Brandgrabs 2 in Glauberg gefunden (Taf. IV: 1a-7a, 1b-7b; *Herrmann 2008*, 104-105, Abb. 7; 11: 8.1; 8.2; *Bosinski et al. 2008*, Abb. 39-44; *Frey 2014*, 9, Abb. 6). Während der Frühlatènezeit sind Schuhe mit nach oben ausgebogener zugespitzter Spitze, sog. „Schnabelschuhe“, belegt (Abb. 3). Es existieren Fibeln die in der Gestalt dieses Schuhtyps hergestellt sind. Die Form des frühlatènezeitlichen ledernen Schuhwerks können wir zuverlässig gleichwohl auf Basis der Fibeln und Anhänger in Form der Schuhe rekonstruieren, die ihre Tradition schon in der Hallstattzeit haben. Solche Fibeln kommen auf Gräberfeldern der Frühlatènezeit nur im östlichen Frühlatènegebiet vor (*Pauli 1978*, 114-116), wie das Wien-Leopoldau (*Neugebauer 1992*, Ab. 28: 2) oder Dürrnberg sind, wo sie in den Gräbern 49, 70/2 gefunden wurden (*Pauli 1978*, Abb. 11: 10, 11) und ein Exemplar stammt aus Hallstatt (*Pauli 1978*, Abb. 11: 12). An einigen kommt auch die Verzierung vor, die die Art des Verschlusses bzw. Verschnürens andeutet, wie auch ihre Verzierung durch Tutuli, wie im Falle den Fibeln aus Wien-Leopoldau und Dürrnberg Grab 49. Die eigentlichen Tutuli von den Schuhen bearbeitete im Detail M. Schönfelder (*Schönfelder 1999*, 537-552). Außerdem kommen Darstellungen vom Verschluss der Schuhe mithilfe von Schnüren auch an Schmuckstücken in Form figuraler Motive der reich verzierten Schließe aus Weiskirchen und der verzierten Schwertblechscheide vom Grab 994 aus Hallstatt vor (*Megaw/Megaw 2001*, VII), oder an der Maskenfibel aus Manětín-Hrádek (*Soudská 1968*, obr. 5, 6). Diese Darstellungen gehen während der Frühlatènezeit von etruskischen Vorlagen aus (*Megaw/Megaw 2001*, 55).

Es kommen auch Tonschuhe dieses Typs z. B. aus Herzogenburg (*Neugebauer 1992*: Ab. 28: 3), vom Grab 4 in Mannersdorf (*Ramsl 2011*, Tafel 36: Fnr. 21), in Palárikovo (*Benadik 1977*, Abb. 6), wie auch von weiteren Fundstellen Mittel- und Osteuropas vor, wie Kosd, Gava, Dürnberg, Alzey, Curtiuseni, Ostrihom und Jikev, wobei ihr Vorkommen im Raum zwischen dem heutigen Rumänien bis zum Rheingebiet verbreitet ist (*Ramsl 2011*, 182-183).

Die befestigte Lage am Berggipfel von Slepý vrch in Horné Orešany gehört zu den wichtigsten und bedeutendsten Fundstellen im Rahmen der Frühlatènezeit im breiteren Kontext des Mitteldonauraums. Es begegnen hier Einflüsse des Ostens und Westens. Nach bisherigem Forschungsstand handelt es sich um die östlichste Lage vom Zentraltyp. Wir nehmen an, dass dieser zentrale Burgwall den Hauptpfeiler der Besiedlung in der Region der Kleinen Karpaten bildete und dass seine Einwohner mit den Fundstellen verbunden waren, die in der Vergangenheit untersucht wurden: Gräberfelder Stupava, Bučany, wie auch die Siedlungen von Bratislava-Dúbravka und Trnava-Horné pole. Neuestens sind Funde vom diesen Horizont in Senica und bei Devínske Jazero im Záhorie-Gebiet von der Zeitstufe HaD3/LTA1 und LTA2 belegt. Die Einwohner dieser Fundstellen gehörten zur ersten keltischen Enklave, die in den Raum der Südwestslowakei über die Donau vom Gebiet Niederösterreichs expandierte. Es handelte sich vor allem um die Täler der Flüsse Traisen und Leitha (Gräberfelder und Siedlungen: Kuffern, Ossarn, Mannersdorf, Franzhausen, Pottenbrunn, Inzersdorf, Inzersdorf-Walpersdorf) und vom Raum des Wiener Beckens (Gräberfeld Wien-Leopoldau) und im breiterem Maßstab Beziehungen zum Dürnberg (*Čambal 2012*, 106; *Megaw 2012*, 454).

Auf der Basis schon teilweise publizierten Funde vor allem der künstlerisch-handwerklicher Spitzenerzeugnisse die im profilierten reinen Frühlatènestil erzeugt wurden und der Menge von Waffen nehmen wir an, dass am Slepý vrch während der Frühlatènezeit die Elite der damaligen „keltischen“ Welt siedelte, die mit der Gesellschaft die in frühlatènezeitlichen zentralen Sitten wie auch mit Einzelpersonen, die unter reich ausgestatteter Hügelgräbern in Glauberg bestattet wurden, vergleichbar war. Die Datierung des von uns publiziertem Fundkomplexes, wie auch der restlichen bisher veröffentlichten Funde frühlatènezeitlicher Gegenstände (Maskenfibeln und zoomorphe Fibeln, handwerkliche Geräte, Werkzeuge und vor allem markant vertretenes Kriegererelement in Form von Waffen) aus Horné Orešany-Slepý vrch (*Pieta 2007; 2008; 2014*) fällt zeitlich in die entwickelte Phase der Stufe LTA2, auch wenn im Rahmen der Fundstelle auch die ältere Phase der Frühlatènezeit vertreten ist (*Pieta 2007*, 308). Das bedeutet, dass soweit es sich um die Besiedlung von Slepý vrch handelt, siedelten im Rahmen der Fundstelle Leute mit schon profilierten typischen frühlatènezeitlichen künstlerischem Stil.

Mgr. Radoslav Čambal
Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum
Žižkova 12, P.O. BOX 13
810 06 Bratislava
Slovenská Republika
radocambal@centrum.sk; radoslav.cambal@snm.sk